

AMZV ČR, PrS, kart. 65, f. 4, č. 163 256/VI-4/38. Cyklostyl, strojopis.

¹Nariadenie sa vzťahuje na organizovanie delimitačných prác pre vyšších veliteľov pri stanovení hranice s Maďarskom. – SNA, MV, kart. 3, č. 725.

²Ornamente veliteľstva III. armády so sídlom v Kremnici.

³Vyššie vojenské veliteľstvo v Uherskom Hradišti.

⁴Vyššie vojenské veliteľstvo so sídlom vo Vrúblach.

16. november 1938, Bratislava.

Dôverná správa policajného riaditeľstva Prezidiu Krajinského úradu o politickej situácii v Zjednotenej maďarskej strane a požiadavkách maďarskej menšiny v Nitre.

Dôverně!

O terajších pomeroch v Zjednotenej kresťansko-sociálnej a maďarskej národnej strane¹ predkladám túto dôverne získanú správu:

Následkom hromadného vystúpenia evanjelického starousadlého obyvateľstva v Bratislave zo strany, rozhodlo sa vedenie Zjednotenej maďarskej strany, že v budúcnosti povedie stranu v smere katolíckom, ktorý by bol tak v Maďarsku, ako aj v Ríme priaznivo posudzovaný. Očakáva sa však, že touto preorientáciou strana získa morálnu a finančnú podporu zahraničia. Členstvo, ktoré opustilo Zjednotenú maďarskú stranu zväčša vstúpilo do Deutsche Partei² a túto v Bratislave značne posilnilo, čo znefunkčňuje funkcionárov maďarskej zjednotenej strany, lebo v poslednom čase šírenie sa nemeckej strany, najmä na okolí Bratislavy berie na seba formu nemeckej kolonizácie. Šíria sa správy, podľa ktorých sa hromadne kupujú pozemky, na ktorých sa majú usadzovať Nemci z okolia Olomouca. Tak sa malo stať v poslednom čase v Biskupiciach.

Ohľadom úradu štátneho tajomníka, ktorý má prevziať poslanec Esterházy, sa tento vraj vyslovil, že miesto štátneho tajomníka neprevezme dotiaľ, kým zmiešaná česko-slovensko-maďarská komisia s konečnou platnosťou nerozhodne o právach Maďarov na Slovensku a Slovákoch v Maďarsku. Nechce sa stať figurkou, ale chce presne znáť svoje práva a svoju kompetenciu.

Viedenská dohoda brala zvláštny zreteľ na bratislavských Maďarov³. Títo chcú teraz, aby sa im dané koncesie v plnom rozsahu previedli, lebo majú obavy, že by časom boli Slovákmi za pomoci poslanca Karmasina úplne zatlačení do pozadia. V znamení poznania tejto okolnosti mal vraj Esterházy v Košiciach tiež jednáť s bývalým predsedom strany Andorom Jarossom a maďarským ministerským predsedom Imrédy, ktorých upozornil, že v záujme zdarného vývinu maďarstva na Slovensku je, aby sa Slovákovi v Maďarsku poskytla politická sloboda a národnostné právo. Poslanec Esterházy mal sa v kruhu svojich priateľov vyjadriť o tom, že maďarský klérus a šľachta má obavy pred Maďarmi, ktorí boli od Slovenska odpojení, lebo títo 20 rokov požívali práva demokratickej slobody a teraz im bude ťažko prispôbovať sa k feudalistickému režimu maďarskému. Na Jarossa chce sa robiť nátlak, aby zastavil činnosť Zjednotenej maďarskej strany a aby sa pripojil k budapeštianskej vládnej strane. Tento návrh však Jaross kategoricky odmietol s prehlásením: „Tvo-

rime zvláštnu skupinu, ktorá priniesla nový duch a voľnejšie zásady, ktoré chceme aj v novom Maďarsku zachovať, ba ešte aj rozšíriť!“

Jaross Andor ako minister „Horného Maďarska“, usiluje sa pri unifikácii maďarských zákonov použiť z česko-slovenského zákonodarstva tie zákony, ktoré sa vzťahujú na sociálnu a hospodársku úpravu drobného ľudu, najmä sedliactva a robotníctva. K tejto práci pozval si svojho bývalého tajomníka Zjednotenej maďarskej strany z Prahy Dr. Jána Tomoriho, ktorý je považovaný za jedného z najlepších znalcov česko-slovenského práva. Tomorimu bolo ponúknuté miesto ministerského radcu v ministerstve unifikácie, kde by mal pracovať na úprave nových zákonov. Dr. Tomori sa ešte nerozhodnul, či toto miesto prijme, nakoľko má v Prahe nemovité majetky a jeho manželka je Češka.

Ministrovi Jarossovi sa k spolupráci prihlásili mnohí jeho bývalí spolupracovníci, ktorí by chceli dosiahnuť dobrého postavenia v novom ministerstve. Väčšina ich sa rekrutuje z tých Maďarov, ktorí pre politickú činnosť už pred rokmi museli Česko-Slovensko opustiť. Medzi nimi sú Dr. Arnošt Flachbart, Ing. Edmund Tarján, Dr. Zoltán Vécsei a iní, ale Jaross ich zatiaľ odmietol.

Poslanec Esterházy pri svojej návšteve v Budapešti zabezpečil finančnú podporu pre Zjednotenú maďarskú stranu v obnose 25.000,- Kč mesačne, ktoré majú slúžiť k zaokrytiu výdavkov spojených s udrжанím aparátu strany. Tiež deficit vzniklý s vydávaním novín Uj Hirek, má byť vyrovnaný z peňazí, získaných v Budapešti. Noviny Uj Hirek, ktoré teraz vychádzajú v náklade 12 - 15 tisíc kusov, majú sa aj naďalej predávať po 40 halierov, aby tak získali odoberateľov a aby získali predplatiteľov a čitateľov novín Prágai Magyar Hirlap a Kassai Ujság.

Redakčný a vydavateľský krúžok novín Uj Hirek bol posilnený pracovníkmi bývalého Prágai Magyar Hirlap, z ktorých tam prešli generálny riaditeľ Vojtech Lükkö, ktorý teraz prevzal hospodársky referát a Irma Kalmárová, ktorá sa stala vedúcou úradníčkou vydavateľstva. Ďalším spolupracovníkom je tiež Eugen Rehorovský, bývalý bratislavský dopisovateľ PMH.⁴ V redakcii Uj Hirek objavil sa tiež Ladislav Vass, ktorý istý čas bol činný v Magyar Ujság a neskôr sa stal redaktorom komunistického časopisu Magyar Nap. Redakcii časopisu Uj Hirek ponúknul tiež svoje služby aj známy maďarský aktivistický redaktor Reggel a Magyar Ujság Jozef Lukovich a György Dezider, o prijatí ktorých nebolo ešte rozhodnuté.

Dňa 15. novembra 1938 konala sa porada strany v Nitre, na ktorej bolo uznesené, aby požiadavky nitrianskych Maďarov boli pojaté do 22 bodov a tieto vo forme memoranda v najbližších dňoch odovzdané pánovi ministerskému predsedovi Dr. Tisovi.⁵ Memorandum obsahuje tieto požiadavky:

1. Zabezpečiť rovnoprávnosť pre tu žijúcich Maďarov.
2. K nitrianskemu okresu späť pripojiť obce s maďarským obyvateľstvom, ktoré v roku 1926 od neho boli odlúčené, aby spolu s maďarskými obcami okolitých okresov mohlo byť utvorené v Nitre samosprávne maďarské územie.
3. V Nitre zriadiť maďarskú materskú školu.
4. V Nitre zriadiť maďarskú ľudovú a meštiansku školu, ako aj maďarské gymnázium pre mesto a okolie.
5. Pre Nitru a okolie založiť maďarské potravinové družstvo.
6. Vyplatiť penzijné pôžitky všetkým tým verejným zamestnancom, ktorí neboli prevzati a boli bez penzie prepustení.
7. V Nitre založiť maďarskú nemocenskú pokladnicu.
8. Povolit' maďarské bohoslužby v Nitre.

9. Ponechať v službe všetkých maďarských verejných zamestnancov.
 10. Zamestnať maďarských robotníkov pri verejných a súkromných prácach a podnikoch.
 11. Uskutočniť maďarské odborné školstvo v Nitre.
 12. Utvoriť samostatný maďarský hospodársky spolok pre 22 maďarských obcí so sídlom v Nitre.
 13. Maďarské zastúpenie v poľnohospodárskej rade.
 14. Na nitrianskom okresnom a krajskom súde zaviesť maďarčinu ako pojednávajúcu reč a vyhotovovať' zápisnice a rozsudky v maďarskom jazyku.
 15. Zabezpečiť maďarský ráz nitrianskeho maďarského kresťansko-sociálneho spolku.
 16. Rovnoprávnu účasť maďarských remeselníkov a živnostníkov na verejných dodávkach a prácach.
 17. Utvoriť maďarské kultúrne ústredie v Nitre, voľne nosiť maďarské odznaky a používať maďarské prapory a vlajky, ako aj sviätenie sviatku sv. Štefana, ako maďarského národného sviatku.
 18. Účasť miestneho zodpovedného maďarského zástupcu pri vymEROVANÍ daní.
 19. Pripustiť dovoz literatúry a tlače z Maďarska.
 20. Teológovia na zmiešanom území nech sú povinní učiť sa maďarskému jazyku a tento pestovať.
 21. Ako v Nitre, tak aj v ostatných maďarských obciach umiestniť maďarských kňazov. Zabezpečiť im voľnú činnosť.
 22. Zrušiť slovenské školy v maďarských obciach.
- Na porade bolo spomenuté, že nitrianska maďarská národná rada prestala jestvovať, a preto bolo uznesené, že záležitosti strany a tým aj záujmy maďarstva v budúcnosti bude riadiť direktórium, ktoré sa v najbližšej dobe ustáli.

Policajný riaditeľ:
Dr. Jusko, v. r.

SNA, MV. kart. 3, f. D/IV/C, č. 854. Odpis, strojopis.

¹ Pozri dok. č. II, pozn. 1.

² Vznikla 8. 10. 1938 ako právna nástupkyňa po Mníchove zakázanej Karpatonemeckej strane (Karpathendeutsche Partei). Pôsobila na Slovensku do konca 2. svetovej vojny. Jej zakladateľom a voďcom bol F. Karmasin.

³ Pozri VA, Dokumenty I., s. 204, dok. č. 139, článok 5.

⁴ Prági Magyar Hirlap.

⁵ Memorandum sa v archívnych fondoch nenachádza.

17. november 1938, Bratislava.

Prehľadný výkaz o neoficiálnej ponuke maďarskej vlády týkajúci sa výmeny niektorých obcí podľa územného rozsahu a etnického zloženia.